

spisi je omeniti zlasti članke o vinodolskem zakoniku (1875) ter zgodovinske prispevke o Kastvu. Leposlovju sta namenjeni dve knjigi (poezija L. Zaninija in roman E. Kuničiča).

Leta 1984 je v dveh knjigah izšel izbor poezije in proze Vladimirja Nazorja (Istarske teme) in pripovedno delo Viktorja Cara Emina (roman Presječeni poti) Tone Peruško (1905—1967) je eden najbolj poznanih istrskih kulturnikov zadnjih desetletij, izbor njegove publicistike je izšel v knjigi *U svome vremenu* (uvod je napisal Stjepan Vukušić). Peruško je pisal o kulturnih vprašanjih, o zgodovini in o politiki svojega časa. Mijo Mirković (Mate Balota) je avtor knjige *Stara pazinska gimnazija* (prvič izšla leta 1950). Spomine na pazinsko gimnazijo, na kateri se je Balota šolal (1910—1914), dopolnjujejo študije, ki so jih napisali Z. Črnja, T. Peruško in M. Franičević. Posebnost je knjiga Kornelija Budinicha (1873—1935) *Arhitektonske študije*. Avtor je bil Rečan, svoje arhitekturne projekte je uresničeval na Reki, v Trstu, po Istri in drugod. O arhitekturi je pisal (njegovi spisi so izhajali v raznih jezikih) in izbor tega pisanja prinaša knjiga v prevodu (prevajalec je bil, vsaj kar zadeva krajevnih imen, neprecizen; Štanjel je postal Sv. Danilo, Štivan pri Devinu je lociran na Reko); knjigo je uredil Andrija Mutnjaković.

Šesti letnik (1985) vsebuje dva zvezka *Ekonomske historije Jugoslavije* Mije Mirkovića; s tem je delo doživelo že peti ponatis (prvič izšlo leta 1958). Uvodno študijo je napisal Vladimir Stipetić. Izrazito zgodovinska knjiga je Miroslav Bertoša: *Etos i etnis zavičaja*. Objavljene razprave, eseji, fragmenti so namenjeni predvsem istrski historiografiji in istrski zgodovini s posebnim poudarkom na čas med 16. in 19. stoletjem. Peter Strčić, ki je napisal uvod, sodi, da more knjiga zaradi sodobnih metodoloških stališč »plodno delovati na naše historiografsko gibanje«. Petar Šimunović in Josip Bratulić sta po statistiki iz leta 1946 (izdelani za pariško mirovno konferenco) Cadastre national de l'Istrie pripravila delo *Prezimana i naselja u Istri* v treh zvezkih; dva sta izšla v šestem letniku. Urednika in sestavljalca knjige sta prispevala tudi uvod. Leposlovje zastopa Lucifero Martini z romanom *Opredeljenje*.

V sedmem letniku (1986) je izšel tretji zvezek dela *Prezimana i naselja u Istri* (zvezek prinaša abecedna kazala). Dve knjigi *Obzori istarskog narodnjaštva* prinašata izbor gradiva iz najbolj poznane lista istrskih Hrvatov Naša sloga (1870—1915). Podobno knjigo, vendar v krajši obliki, je že leta 1952 zasnoval Frane Barbalić (Narodna borba u Istri od 1870. do 1915. godine prema bilježkama iz »Naše sloge«). Izbor je pripravil Josip Percan, napisal je tudi daljšo razpravo o Naši slogi. Danilo Klen je avtor knjige *Šćavunska gesla. Galije i galijoti na istočnoj obali Jadrana*, ki je izviren doprinos k pomorski zgodovini Jadranskega morja. Študijo o piscu je prispeval Petar Strčić. Maja Bošković-Stulli je spominu svojega soproga Bernarda posvetila izbor istrske ljudske proze *Zakopano zlato*. Leposlovje zastopa roman P. A. Quarantotti Gambinija *Crvena ruža*.

V osmem letniku (1989) se nadaljuje Percanov izbor iz gradiva, ki ga je objavila Naša sloga (*Obzori istarskog narodnjaštva*). Izbor iz spominov Carla de Franceschija (izšli prvič leta 1926 v Archeografo triestino) je pripravil Miroslav Bertoša (dodal je še predgovor in potrebne opombe). De Franceschijeve *Uspomene* so dragocen vir za poznavanje istrskih razmer v 19. stoletju. Tri knjige Dragovan Šepić: *Sudbinske dileme rađanja Jugoslavije* predstavljajo pravzaprav popravljeni in dopolnjeni ponatis dela Italija, saveznici i jugoslavensko pitanje 1914—1918 (1970). Uvod in Šepićevo bibliografijo je sestavil Petar Strčić. Andrija Mutnjaković je priredil izbor literature o slavoloku Sergijcev v Puli — *Slavoluk Sergijevaca*; izvor prinaša v prevodu več besedil, nastalih v razponu skoraj enega stoletja.

Knjižna zbirka Istra kroz stoljeća je izjemen založniški podvig. Ko bo čez nekaj let zaključena, bo 72 zvezkov predstavljalo pravo monografsko enciklopedijo Istre.

Branko Marušić

Beiträge zur historischen Sozialkunde. Wien : Institut für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, 1970—

Letos mineva dvajseto leto, odkar sta avstrijsko Društvo za zgodovino in narodopisje in Institut za socialno in gospodarsko zgodovino začela izdajati časopis z zgorajim naslovom, ki je nato še podnaslovljen kot Časopis za nadaljnje izobraževanje učiteljev. To, da je ta publikacija pri nas tudi formalno prisotna šele pred njenim drugim jubilejem, je prav gotovo naključje, saj smo prepričani, da jo pozna mnogo slovenskih zgodovinarjev in narodopiscev, prav gotovo pa tisti, ki so kakorkoli vključeni v raziskovalno dejavnost. Zato menimo, da smo z letošnjim dogovorom o izmenjavi publikacij med Dunajskim inštitutom za socialno in gospodarsko zgodovino in

Filozofskim inštitutom Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU samo omogočili tekoč vpogled v vse številke od leta 1989 naprej.

Za tiste pa, ki »Prispevkov« vendarle še ne poznajo, navedimo nekaj oblih podatkov: kot rečeno, je časopis začel izhajati 1970 in sicer izide vsako leto blok štirih tematskih števil (blok zato, ker je numeracija strani za cel letnik enotna). Vsako številko dopolnjuje »Didaktična sredina«, na katero pa smo opozorjeni v podnaslovu časopisa. Dejansko gre za šest strani »Prispevkov k didaktiki stroke« (Beiträge zur Fachdidaktik), katerih vsebina je običajno namenjena didaktični teoriji, večkrat pa na teh listih (drugačne barve) zasledimo poročila o strokovnih prireditvah. Skratka, časopis je tako vsebinsko kot oblikovno nadvse pregledno strukturiran.

In vsakokratna vsebina: Dejali smo že, da so posamezne številke tematsko urejene, mirno pa lahko dodamo, da so to pogosto kar nekakšni mini-zborniki, saj jih urejujejo avtorji kot E. Bruckmüller, H. Knittler, M. Mitterauer, R. Sandgruber, R. Sieder in drugi. Pri tem tako ti kot njihovi sodelavci izbirajo najrazličnejše teme. Oglejmo si nekaj najzanimivejših naslovov: Städtische Büeürgerfreiheit als Ursprung staatsbürgerlicher Grundrechte (št. 3/72); Wortgeschichte und Sozialgeschichte (št. 4/73); Feudalismus (št. 3/77); Technik und Gesellschaft im Mittelalter (št. 2/29); Problemfelder einer Sozialgeschichte der Kirche (št. 4/79); Malerei und Gesellschaft (št. 1/80); Von mittelalterlichen Ständeversammlungen zur Parteiendemokratie (št. 4/80); Frauenerarbeit in der Geschichte (št. 3/81); Musik und gesellschaftlicher Wandel (št. 2/84); Volksfrömmigkeit (št. 1/85); **Hunger** (št. 2/85); Texte zur Frauengeschichte (št. 3/85); **Probleme der Klassenbildung: Die Arbeiterschaft** (št. 2/86); **Geschichte der Sexualität** (št. 1/88); **Namengebung** (št. 2/88); **Bürgertum im 19. Jahrhundert** (št. 3/88); **Fasching** (št. 4/88).¹

Iz citiranih primerkov lahko sklepamo, da je vsaka do sedaj izdanih številka posvečena drugi temi. Nasprotno pa način koncipiranja izbranih tem podlega dokaj utečeni formuli. Iz števil, ki so bile avtorju dosegljive, je namreč razvidno, da so pisci uvodne študije in nosilnega prispevka hkrati tudi uredniki posamezne številke. Takšna koncepcija sama po sebi ni nekaj novega, pač pa je bralec ugodno presenečen nad pedantnostjo vsakokratne vsebinske organizacije. Tako se pisci uvodne študije v njej ne ukvarjajo samo z napovedjo okvirne teme, temveč se posvečajo tudi osnovnemu kategorialnemu aparatu, t. j. značilni terminologiji, ki se je vzpostavila skozi preteklo proučevanje obravnavane teme.

Na primer: Roman Sandgruber nas v svoji številki **Magie der Industrie** takoj v začetku seznani z osnovno problematiko izraza »industrijska revolucija«, s strukturo »industrializacijskih kriterijev«, ... z različnimi interpretacijami pojma »podjetnik« in s tem avtorjem specializiranih prispevkov vsaj do neke mere prihrani obče pojmovno razčiščevanje. Prav tako je preiščena tudi razporeditev posameznih razprav. Večina števil »Prispevkov« namreč dokazuje, da s samo tematizacijo niso izčrpane vse možnosti, temveč je pomembno tudi to, kako obravnave iste teme sledijo ena drugi. Velikokrat celota izzveni povsem drugače, če se tudi v razredbi upošteva neka notranja dramaturgija. Poglejmo: Literarno-metaforičnemu in vablljivemu naslovu **Magie der Industrie** sledi Sandgruberjev tekst »Die industrielle Revolution« (z vsemi omenjenimi funkcijskimi značilnostmi večplastnega uvoda). Prav tako nič manj poet-skega duha ne kaže njegova soavtorja, Vera Maria Streller in Bernhard Denschner. Prva je svoj sestavek, prvi od treh strokovnih prispevkov številke, poimenovala z »Unternehmer. Fortschrittsträger, Ausbeuter, Dämon?« (V podnaslovu: Aus dem Alltagsleben von Wiener Unternehmern um 1900), Denschner pa je svojemu pisanju, ki je uvrščeno na konec, dal naslov »Mythen der Industrialisierung«. Sredi tega zvezka sta nato umeščeni še dve bibliografski enoti — Sandgruberjev članek »Lebensstandard und Industrialisierung« in obvezna didaktična priloga (Roman Sandgruber, Niederösterreichische Landesausstellung 1989. Magie der Industrie. Ein Kurzführer; Heinz Blaumeister, Margit Sturm, Zur Industriegeschichte Niederösterreichs). Čisto na koncu nastopi Sandgruber sam še enkrat, le da tokrat samo kot avtor priložnostnega kolaža,² kratkih replik industrija, industrializacija, ki so jih zapisali znani (Goethe,³ Rilke,⁴ Musil) in neznani avtorji⁴ in s tem samo še podkrepi našo ugotovitev, da gre za pravo dramaturško urejanje vsebine.

¹ Podčrtani naslovi so dosegljivi na Filozofskem inštitutu Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, v prihodnje pa bomo poskušali kompletirati tudi vse starejše številke.

² »Das überhandnehmende Maschinenwesen«. Eine Text-Collage.

³ »Das überhandnehmende Maschinenwesen quält und ängstigt mich, es wälzt sich heran wie ein Gewitter, langsam, langsam: aber es hat seine Richtung genommen, es wird kommen und treffen.« (Johann Wolfgang Goethe. Wilhelm Meisters Wanderjahre, zweite Fassung 1829), Beiträge zur historischen Sozialkunde, 2/89, str. 59.

⁴ »Rasend rauschen rings die Räder.
Rollend, grollend, stürmisch säusend,
Tief im innersten Geäder
Kämpft der Zeitgeist freiheitsbrausend.

Stemmen Steine sich entgegen,
Reibt er sie zu Sand zusammen,
Seinen Fluch un seiner Segen
Speit er aus in Rauch und Flammen. (...)

Karl Isidor Beck, 1846, Beiträge zur historischen Sozialkunde, 2/89, str. 60–61.

Sam zaključek torej dejansko ne more biti drugega, kot priporočilo predstavljenega časopisa, s katerim avstrijski zgodovinarji skorajda razvajajo, tako svoje kolege kot bralce zunaj stroke.

Oto Luthar

Milan Sagadin, Kranj — Križišče Iskra. Nekropola iz časa preseljevanja ljudstev in staroslovanskega obdobja. Ljubljana : Narodni muzej, 1988. 158 strani, priloge. (Katalogi in monografije ; 24).

Odmev na oceno (ZČ 44, 1990, str. 150—154).

Kljub stiski s časom in zame že nekoliko odmaknjeni tematiki se moram oglašiti v zvezi z oceno moje obravnave izkopavanj na križišču pred Iskro v Kranju, ki jo je za Zgodovinski časopis prispevala Paola Korošec — da namreč z odpravo nekaterih napak ne bi vnesli drugih.

O kakšnem grobišču je govora, je razvidno že iz podnaslova knjige, zato povsem zadošča, če v tekstu govorim le o dveh etnično-kronoloških horizontih.

Avtorica ocene se pri najdbah, za katere so možne širše datacije, očitno vseskozi opredeljuje za zgodnejše možnosti kot jaz. Pri nekaterih bolj upravičeno (npr. grobova 153 in 176, vendar je njuna popolna vklopljenost v grobišče očitna, pri citiranju paralel pa je po mojem mnenju metodično pravilneje upoštevati mlajše in sintetično delo, posebno če gre za istega avtorja), pri drugih najdbah pa je ta odločitev manj upravičena (glavnik, steklo, sponka za ogrlico — glej opombe 320 a do 323 a, op. 379 ter V. Bierbrauer, Invillino I, MBV 33, 1987, Text, 162s; ibid. 278, 281 in 293s, tip Ic, Tafel 152, 4, 12 in Tabelle 8 — zlasti še glede na našo najdbo T 48, 5; pa tudi S. Ciglencečki, Potek alternativne ceste Siscia—Akvileja... AV 36, 1985, 265s — T 5, 53, 54, 55 itd.). Pri vseh pa so te možne zgodnejše datacije nakazane že v tekstu. V vsakem primeru pa je treba grobišče obravnavati kot tvorbo, ki kaže logično zgradbo in razvoj, zato kontekst grobišča ni zanemarljiv element. S tega stališča mi tudi ni sprejemljiva datacija spona iz groba 266 (in spona iz groba 3 v Batujah) v pozno antiko, saj bi potemtakem zaradi te edine najdbe po avtoričinem mnenju morali suponorati poznoantično fazo celotnega batujskega grobišča, ki vendarle kaže zelo enotno podobo. Podobno je s spono iz našega groba 13. Že po opisu groba je jasno, da zaradi povsem specifičnih dislokacij nekaterih delov skeleta spono z veliko večjo verjetnostjo prisodimo grobu 13 kot grobu 15. Če pa že vztrajamo, da ne spada v ta grob, je prav lahko tudi mlajša in torej rezultat kasnejšega posega v grob 13, ki je povzročil tudi omenjene dislokacije (glej npr. M. Richter, Hradištko u Davle, Monumenta archaeologica 20, 1982, sl. 105, 13 — 2. in 3. četrtina 13. stol.). Pripomba o sponah v grobovih 6 s Hajdine in 14 z Bleda — Pristave je odveč, ker sem obe navedbi že sam izločil iz obravnave.

Veliko novost mi predstavlja avtoričino pripisovanje stekelc iz groba 183 (t.i. »vetri dorati«) slovanskemu obdobju 9. stoletja. Če moramo res že spregledati grobno konstrukcijo in položaj groba na grobišču, pa so vendarle povezave tega predmeta s poznoantično kulturo (in paralela z grobiščem v Lajhu) toliko očitne, da bi pričakoval vsaj takšno argumentacijo pri zanikanju te trditve, kot je bila navedena v nje- no potrditev.

Vendar so vse te pripombe pravzaprav manj pomembne. Poglavitni rezultati, ki jih skušam utemeljiti v svojem delu in ki jih ocenjevalka zanika, so naslednje: izločitev mlajše faze ketlaške kulture, pomen groba 169 za datacijo začetka ketlaške kulture in pojav grobišč ob cerkvi v času ketlaške kulture.

Prva trditev temelji predvsem na izrazito pogostih kombinacijah nekaterih (tudi po dosedanjih razdelitvah) starejših elementov (noži, prstani, uhani, obsenčniki) v grobnih celotah ter na njihovem položaju v vertikalni in horizontalni stratigrafiji. Za obsenčnike in uhane v tekstu izrecno poudarjam, da je ločevanje na podlagi tehnologije izdelave nemogoče (45s) oziroma da ne gre za ločevanje na podlagi tehnologije izdelave (47s). Protiargumente bi torej pričakoval predvsem na področju, na katerem so bile trditve postavljene.

Pri interpretaciji groba 169 pa je treba izhajati iz **dejstva**, da grobna celota ni pomešana. To je preprosto dejstvo, ki je razvidno tako iz opisa kot iz dokumentacije (risarske in fotografske). Vsi predmeti so bili najdeni izrazito na mestu nošenja, grobna jama pa v tistem delu povsem nedotaknjena (ohranjena je tudi deska pod skeletom). Vse špekulacije v zvezi s tem so povsem odveč — če nastopa problem pri interpretaciji, je to problem interpretacije. Sicer pa — povsem podobna pasna spona je bila najdena tudi v Brodskem Drenovcu (I. Vinski-Gasparini — S. Ercegović, Rano-srednjovekovno groblje u Brodskom Drenovcu, Vjesnik arh. muzeja u Zagrebu, 3. serija I, 1958, T XIII, 5 — prva desetletja 9. stoletja), Z. Vinski v citiranem članku pa